

BOEKBESPREKINGEN

C. Lado & F. Pando, 1997. Flora Mycologica Iberica 2. Myxomycetes 1.

J. Cramer, in der Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung, Berlin-Stuttgart. ISBN 3-443-65007-4. 323 pp., 95 fig. Prijs: ±DM 100.

Dit deel behandelt de orden Ceratiomyxales, Echinosteliales, Liceales en Trichiales die op het Iberisch schiereiland (Spanje, Portugal, Andorra en de Balearische eilanden) zijn gevonden. Er worden 117 soorten beschreven waarvan 95 geïllustreerd zijn met mooie pentekeningen.

Het boek begint met een korte inleiding en beschrijving over de bouw van slijmzwammen. Er is een hoofdsleutel naar de orden. Elke orde bezit een sleutel tot de familie. Van elke familie worden uitvoerig de eigenschappen en de kenmerken beschreven waarna een sleutel volgt tot de soort.

Alvorens een soort uitvoerig wordt behandeld zijn synoniemen opgenomen en verwijzingen naar andere werken. Bijzonderheden bij de soortbeschrijving zijn dat de kenmerken van de steel, indien aanwezig, in opvallend en doervallend licht worden genoemd. Kleuren worden ook met een kleurcode aangegeven en waar nodig vermeldt men dubbelbreking in gepolariseerd licht van het capillitium. Van elke soort wordt de vindplaats, het voorkomen op het Iberisch schiereiland en het substraat aangegeven. Ook de bijzondere kenmerken en de eventuele dubbelgangers ontbreken niet.

Enkele kleine minpuntjes zijn het ontbreken van de levenscyclus van myxomyceten (er wordt wel verwezen naar andere werken) en het ontbreken van een trefwoordenregister. Persoonlijk had ik graag gezien dat in de soortbeschrijvingen de kenmerkende terminologie van myxomyceten zoals bijvoorbeeld peridium, capillitium, sporen en dergelijke vet of cursief waren gedrukt. De index staat in alfabetische volgorde en niet per familie.

De meeste soorten in dit boek zijn ook in Nederland aangetroffen zodat het goed bruikbaar is. Het bijzondere van het boek is dat het tweetalig is, Spaans en Engels, geschreven in twee kolommen langs elkaar. Dat maakt het voor velen toegankelijk. Ik kan dit boek van harte aanbevelen en kijk dan ook uit naar het volgende deel dat de Physarales zal omvatten.

Hans van Hooff, Geldrop

L. Hansen & H. Knudsen (eds.), 1997. Nordic Macromycetes vol. 3. Heterobasidioid, apyllophoroid and gastromycetoid Basidiomycetes. Nordsvamp, Copenhagen. 444 pp., 775 fig. Prijs: DK 350.- (plus verzendkosten). Taal: Engels. Bestellen via boekhandel of bij Nordsvamp (E-mail: henningk@bot.ku.dk). ISBN 87 983961 1 0.

Dit is het derde deel van de serie, waarvan deel 1 (Ascomyceten, 900 soorten, waarvan 800 Discomyceten) dit jaar zal verschijnen. Het is qua opzet, indeling en inhoud volledig te vergelijken met Band IIb/1 (Jülich) van de bekende Kleine Kryptogamenflora. Het boek is opgezet in sleutelvorm (de beschrijvingen zijn ingebouwd in de sleutels) en omvat ongeveer 1200 soorten. Het boek kent een groot aantal auteurs, die elk voor een of meerdere families verantwoordelijk zijn. Dit resulteert in een wat heterogeen genusconcept, waarin bijvoorbeeld *Phellinus* is opgesplitst en *Hyphodontia* zowel *Chaetoporellus* als *Schizopora* omvat. Dat laatste houdt trouwens in, dat ofwel het geslacht *Schizopora* moet heten, ofwel *Hyphodontia* ook tegen *Schizopora* geconserveerd moet worden.

Het gehanteerde systeem is ongeveer dat van Jülich, en het is dus niet verwonderlijk, dat het boek 37 ordes, 86 families en 307 genera omvat, met de bekende consequenties. Zo behoren bijvoorbeeld de genera *Aleurodiscus* en *Stereum*, die slechts door kwantitatieve kenmerken gescheiden kunnen worden, tot twee verschillende families, en vinden we de nauw verwante genera *Cylindrobasidium* en *Chondrostereum* zelfs in verschillende ordes terug. Voor de opzet van dit boek, dat voornamelijk tot doel heeft het op naam brengen van onbekend materiaal is dat echter geen groot bezwaar. Belangrijker is, of de sleutels aan dit doel beantwoorden.

Het antwoord op deze vraag luidt in grote lijnen bevestigend; met name de sleutels tot de soorten lopen beter dan die van Jülich. Ik heb uiteraard alleen een paar steekproeven kunnen nemen, maar ook de sleutels tot de families en genera geven relatief weinig problemen. Toch bleek het niet mogelijk *Aleurodiscus*-soorten zonder acanthohyphidiën, zoals *A. disciformis* (Eikemeelschijfje), op naam te brengen als ze ook gloeocystidia hebben. Verder zijn er een paar slordigheden, zoals het synoniemiseren van de spooknaam *S. rameale* Pers.: Fr. met *Stereum complicatum*. Er bestaat een *S. rameale* Schw., inderdaad een synoniem van *S. complicatum* en een *S. rameale* (Berk.) Massee, die in werkelijkheid een synoniem van het insektenpathogeen *Septobasidium aligerum* Petch is, maar in de praktijk gebruikt is voor een kleine, harige *Stereum*-soort, *S. ochraceoflavum* (Schw.) Sacc. (Twijgkorstzwam), die niet in Scandinavië schijnt voor te komen, maar wel in Nederland. De oorspronkelijke auteur van *Piloderma fallax* is de Belg Libert en niet Liberta.

De slotconclusie: beslist een nuttig determinatiewerk voor een uiterst redelijke prijs, waarmee verreweg de meeste Nederlandse vondsten op naam kunnen worden gebracht. Het boek is in de bibliotheek van de NMV aanwezig.

Joost Stalpers, Apyllophorales-werkgroep Cristella

M. Núñez & L. Ryvarden 1997, *The genus Aleurodiscus*. Synopsis Fungorum 12, Fungiflora, Oslo, 164 pp., 73 fig. Prijs: NK 220 (plus NK 25 verzendkosten) bij betaling met VISA of postgiro. Taal: Engels. ISBN 82 90724 19 5. Bestellen via E-mail: leif.ryvarden@bio.uio.no.

Dit is nummer 12 in de serie Synopsis Fungorum. Het bevat beschrijvingen van alle soorten van *Aleurodiscus* s.l. (inclusief *Acanthophysellum*, *Acanthophysium*, *Gloeosoma*, *Acanthobasidium*, *Aleurobotrys* en *Aleurocystidiellum*). Het kan geen monografie genoemd worden, aangezien er relatief weinig materiaal bestudeerd is (voornamelijk types), maar is met name door de illustraties een waardevolle aanvulling op de bestaande literatuur. Een paar kanttekeningen zijn echter wel op hun plaats.

De sleutels kennen een paar basale problemen. Zo is de verspreiding een aantal malen voorin de sleutel gebruikt. Dit houdt in, dat bijvoorbeeld enkele soorten uit Australië en Nieuw-Zeeland maar beter niet buiten dat gebied kunnen opduiken, maar ook, dat *Aleurodiscus mirabilis*, die wel in dat gebied voorkomt, daarmee buiten dit boekje gaat. Ook *A. canadensis*, die recent in België is ontdekt, is puur om dat feit niet op naam te brengen. Indirect lost dit nog een probleem voor de auteurs op. In de toch al schaarse discussies hoeft een aantal nauwverwante soorten niet vergeleken te worden, omdat ze ver van elkaar uitsleutelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor *A. propinquum* versus *A. canadensis* (en *A. dendroideus*), en voor de koppels *A. australiensis* en *A. wakefieldiae*, *A. zealandicus* en *A. mirabilis*, en *A. sparsus* en *A. oakesii*.

Een ander probleem is het onderscheid tussen acanthohyphidiën en dendrohyphidiën. In feite staan *A. ilexicola* en *A. exasperatus* dicht bij elkaar, maar de eerste zou geen acanthohyphidiën hebben en de ander wel. Een vergelijking van de tekeningen echter maakt duidelijk, dat de verschillen niet te omschrijven zijn. Het soortconcept van *A. gabonicus* wijkt af van dat van de oorspronkelijke auteurs Boidin & al. Deze laatsten beschrijven de soort zonder gespen, gesteund door de cultuurkenmerken, terwijl Núñez en Ryvarden constant gespen constateren en tekenen. Dat kan eenvoudig niet van het typemateriaal zijn, en dat terwijl de soort maar eenmaal verzameld is. Verder zijn enkele beschrijvingen wel heel erg letterlijk overgenomen, met name een aantal van Cunningham (1963), die in het algemeen niet uitblonk door zijn exacte metingen.

Tenslotte zijn er een aantal slordigheden: zo zijn de tekeningen van *A. farlowii* en *A. abietis* verwisseld en hebben de acanthohyphidiën van *A. bisporum* volgens de beschrijving tot maximaal 12 uitsteeksels, terwijl de tekening verschillende exemplaren toont met minstens 12 uitsteeksels, alleen al in het blikveld.

Al met al een aardig boekje, dat met enige voorzichtigheid gehanteerd moet worden. Het is aanwezig in de verenigingsbibliotheek.

Literatuur

Cunningham, G.H. 1963. The Thelephoraceae of Australia and New Zealand. Bulletin New Zealand Department Industrial and Scientific Research 145. 359 pp., Wellington.

Joost Stalpers, Aphylophorales-werkgroep Cristella

D.N. Pegler, P.J. Roberts & B.M. Spooner. 1997. British chanterelles and tooth fungi. An account of the British Cantharelloid and stipitate Hydroid fungi. Royal Botanic Gardens, Kew. 114 pp., 40 kleurenfoto's + 39 zwart-wit afbeeldingen. Prijs ca Hfl. 130.

Het boek geeft een beschrijving van de 35 soorten van de genoemde groepen die uit Groot-Brittannië bekend zijn. Daarvan komen er tien voor rekening van de 'cantharelachtigen', met vier geslachten: *Craterellus*, *Pseudocraterellus*, *Cantharellus* en - waarschijnlijk voor velen van ons hier op een vreemde plaats - *Hydnum*. De andere 25 behoren tot de 'Gesteelde stekelzwammen', met zeven geslachten *Auriscalpium*, *Mucronella*, *Hericium* (inclusief *Creolophus*), *Bankera*, *Phellodon*, *Hydnellum* en *Sarcodon*. Taxonomisch dus een wat onverwachte verzameling.

Van de 35 soorten zijn er acht niet bekend uit Nederland volgens het 'Overzicht van de paddestoelen in Nederland' (1995) namelijk *Cantharellus* vier (intussen is *C. 'pallens'* in Nederland ontdekt (Arnolds, 1998), *Bankera* één en *Sarcodon* drie soorten. Wat de voorkomensfrequentie betreft, is het volgende overzichtje leerzaam:

	totaal	vrij tot zeer zeldzaam	vrij tot redelijk algemeen
Groot-Brittannië	34	24	6*
Nederland	27	24	3

* + 2 uitsluitend in Schotland + 2 uitsluitend in Zuid-Engeland

Je zult het boekje dus niet zo vaak uit de kast hoeven te halen.

De kleurfoto's zijn voor een groot deel niet van de auteurs maar van andere fotografen. In elke soortbeschrijving wordt aan het eind ook verwezen naar (volgens hun oordeel) geslaagde kleurfoto's in andere algemene en ook bij ons veel gebruikte paddestoelboeken (Phillips e.d.). In enkele gevallen wordt ook verwezen naar andere werken, zoals de bekende monografie over stekelzwammen van Maas Geesteranus (1975). Dat is bepaald niet overbodig, want op de kleurfoto's in het besproken boek zijn belangrijke soortkenmerken nogal eens niet of niet duidelijk zichtbaar. Zo zijn *Craterellus cornucopioides*, de Hoorn-van-overvloed (pag. 17) en ook *Pseudocraterellus cinereus* (pag. 19) te donker. Van vijf soorten

stekelzwammen is op de foto alleen de bovenzijde van de paddestoelen te zien en zijn dus de stekels en de stelen onzichtbaar: *Bankera fuligineoalba* (pag. 61, Blozende stekelzwam), *Phellodon niger* (pag. 71, Blauwzwarte stekelzwam), *Hydnellum peckii*, (pag. 79, Bloeddruppelstekelzwam), *H. concrescens* (pag. 83) en *Sarcodon imbricatus* (pag. 93, Geschubde stekelzwam). Bij enkele andere soorten zijn de stelen wel meegephotografeerd, maar is hun kleur of hun oppervlak onduidelijk: *Phellodon melaleucus* (pag. 67, Tengere stekelzwam), *P. confluens* (pag. 73, Wollige stekelzwam) en *Hydnum ferrugineum* (pag. 87, Roodbruine stekelzwam).

De kleurfoto's zijn praktisch alle op de groeiplaatsen opgenomen. Hierbij is gelukkig meestal wel meer of minder 'getuinierd': enkele exemplaren zijn horizontaal neergelegd of omgekeerd gezet om de kenmerken van hoedonderzijde en steel goed te laten uitkomen (met uitzonderingen: zie hierboven). Een aantal is bijgeflitst, doorgaans juist genoeg, maar in enkele gevallen (iets) te veel: *Cantherellus friesii* (pag. 35), *Hydnellum scrobiculatum* (pag. 85). Deze methode (ter plaatse opnemen) legt ook de habitat vast, die ook een belangrijk soortkenmerk kan zijn.

In de soortbeschrijvingen vinden we niets over de (voor- of) achteruitgang van de soorten. Wel wordt dit onderwerp kort behandeld in het hoofdstukje over 'Oecologie, verspreiding en bescherming'. Maar wie benieuwd is naar de mate van achteruitgang van de gewone Hanekam en van enkele van de behandelde stekelzwammen (allemaal mycorrhizavormers!) in de verschillende delen van Groot-Britannië, zal teleurgesteld worden. Een systematische paddestoelenkartering, zoals we die sinds jaren in Nederland hebben, is in Engeland onbekend. We moeten het doen met wat algemeenheden en losse waarnemingen. Verspreidingskaartjes vinden we dan ook niet in het boekje.

Bij de vermelding van 'de aanzienlijke achteruitgang in vele delen van Europa in de laatste 20-30 jaar' lezen we 'dat op de Britse eilanden een dergelijke situatie bestaat', maar precieze gegevens zijn blijkbaar niet beschikbaar. Expliciet wordt naar publikaties van Nederlandse (!) mycologen verwezen en hieruit over de oorzaken van de achteruitgang geciteerd. Het is bijzonder jammer dat van de Britse eilanden nauwkeurige gegevens ontbreken. Door het overheersende zeeklimaat zou de situatie daar mogelijk op een aantal punten aanzienlijk kunnen verschillen van die op het Europese vasteland.

Een 'Voorlopige rode lijst' van bedreigde soorten blijkt overigens wel gepubliceerd te zijn en wordt ook door de schrijvers vermeld (Ing, 1992).

Literatuur

- Arnolds, E. 1998. De Hanekam van Gunterstein en andere cantharelligheden. *Coolia* 41: 78-87.
Ing, B. 1992. A provisional Red Data List of British fungi. *The Mycologist* 6: 124-128.
Maas Geesteranus, R.A. 1975. Die terrestrischen Stachelpilze Europas. North Holland Publishing Co., Amsterdam.

Frans Tjallingii, Wageningen